

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Ismoilova Sabina Erkin qizi

*Termiz davlat universiteti, Ijtimoiy fanlar fakulteti, Maktabgacha ta'lim
psixologiyasi va pedagogikasi yo'nalishi talabasi*

MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH VA ULARNING PSIXOLOGIYASINI O'RGANISH

Annotatsiya

Bilamizki, bolalarda ilk maktab yoshigacha juda ham o'zgaruvchan bo'ladi. Turli xildagi fe'l-atvor shakllanadi. Ushbu maqolada bolalarning maktabga tayyorlash ularga dastlabki ko'nikmalarni berish va ularning psixologiyasini o'rganish to'g'risida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Maktab yoshi, psixologiya, ko'nikma, qonun, pedagog, ta'lim, muassasa, metod.

O'zbekiston Respublikasining 16.12.2019-yildagi O'RQ – 595-son qarori bilan —Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risidagi Qonun qabul qilindi (Qonunga) ko'ra maktab yoshi - bolalarning tug'ilgan paytidan yetti yoshgacha, to' ularga umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida ta'lim berish boshlangan paytda qadar bo'lgan yoshi, Maktabgacha ta'lim va tarbiya – bolalarga ta'lim va tarbiya berishga ularni intellektual malakaviy -axloqiy, etik, estetik va jismoniy jihatdan, rivojlantirishga, shuningdik bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim turidir.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlash, maktab yoshidagi bolalarni psixologiyasini o'rganish ular uchun samarali o'qitish metodlarini tanlash lozim bo'ladi. Ushbu yoshdagi bolalar uchun rivojlanishning psixologik xususiyatlari xarakterlanadi. Xayolot, etibor, nutq, fikrlash, xotirjamlik kabi turli aqliy va ruhiy

jarayonlarning rivojlanishiga xos. Maktabgacha tarbiya davrning oxiriga kelib, bolaning ruhiy holati kabi shaxsiyatning shakllanishi o'z-o'zini anglashga rivojlanishi bilan bog'liq.

Bolani maktabga tayyorlash - bu maktabgacha yoshdagi bolada bo'lishi kerak bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning butun doirasidir. Va bu nafaqat zarur bilimlarning to'liqligini o'z ichiga oladi. Xo'sh, maktabga sifatli tayyorgarlik nimani anglatadi?

Maktabgacha ta'lim tizimining eng muhim vazifasi - bu bolaning shaxsini har tomonlama rivojlantirish va uni maktabga tayyorlash. Bola qaysi yoshda maktabga borishiga qaramay, o'qishga oldindan tayyorgarlik ko'rish kerak.

Bolalarni maktabga tayyorlash - bu bola hayotining barcha sohalarini qamrab oladigan ko'p qirrali vazifa. Uning mazmuni o'quv jarayonida bolaga taqdim etiladigan talablarning ma'lum tizimini o'z ichiga oladi va u ularga bardosh bera olishi muhimdir. L.I. Bozovich ta'kidlaydi: "... maktabgacha yoshdagi bolani beparvoligi, tashvishi va mas'uliyati bilan to'la hayot bilan almashtiradi - u maktabga borishi, maktab dasturi bilan belgilanadigan fanlarni o'rganishi, o'qituvchi talab qilgan narsani sinfda bajarishi kerak; u maktab rejimiga qat'iy rioya qilishi, maktabdagi xulq-atvor qoidalariga bo'ysunishi va dastur tomonidan belgilangan bilim va ko'nikmalarni yaxshi o'zlashtirishiga erishishi kerak. " Muallif maktabga kirayotgan bolada ma'lum bir qiziqish, ijtimoiy pozitsiyani o'zgartirishga tayyorlik, o'rganishga bo'lgan ishtiyoq rivojlanish darajasi bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi; bundan tashqari, u vositachilik motivatsiyasi, ichki axloqiy holatlar, o'z qadr-qimmatini bo'lishi kerak.

Rossiya Fanlar akademiyasining Rivojlanish fiziologiyasi institutida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolani maktabga tayyorlash bo'yicha ishlar 6-7 yoshdagi bolalar rivojlanishining psixofiziologik qonunlarini hisobga olgan holda qurilishi kerak. Aks holda, biz rivojlanishni rag'batlantirmasligimiz mumkin, lekin uni sekinlashtiramiz. L.S.ning tezisini yodda tutish muhimdir. Vygotskiy "faqat bolalikdagi ta'lim yaxshi, bu rivojlanishdan oldin boradi va rivojlanishga olib keladi. Ammo bolaga faqat u allaqachon o'rganishga qodir bo'lgan narsani o'rgatish mumkin".

Maktabga qabul qilish bolaning hayotida yangi yosh davri - boshlang'ich maktab yoshi boshlanishini anglatadi, uning etakchi faoliyati ta'lim olishdir. Olimlar, o'qituvchilar va otalar maktab ta'limi nafaqat samarali, balki ularga g'amxo'rlik qilayotgan bolalar uchun ham, kattalar uchun ham foydali, yoqimli, kerakli bo'lishi uchun barcha sa'y-harakatlarini qiladilar.

- qat'iy tartibga solingan maktab tipidagi o'qitishdan voz kechish;
- turli xil shakllarda bolalarning jismoniy faolligini ta'minlash;
- ta'limni tashkil qilishning turli shakllaridan, shu jumladan bolalarning turli xil maxsus faoliyatidan foydalanish;
- faoliyatning bolalarning kundalik hayoti, ularning mustaqil faoliyati (o'yin, badiiy, konstruktiv va boshqalar) bilan o'zaro bog'liqligini ta'minlash;
- sikldan foydalanish va o'quv mazmunini loyihalashtirish;
- bolalar faoliyati mazmunini funktsional ravishda simulyatsiya qiladigan va uni boshlaydigan rivojlanayotgan mavzu muhitini yaratish;

- bolalarning fikrlash, tasavvur va qidiruv faoliyatini faollashtiradigan usullardan keng foydalanish. Muammolilik elementlarini, turli xil echimlarga ega bo'lgan ochiq turdagi muammolarni o'rgatish bilan tanishtirish;
- o'yin texnikasi, o'yinchoqlardan keng foydalanish; bolalar uchun hissiy jihatdan muhim vaziyatlarni yaratish;
- bolani tengdoshlariga e'tiborini qaratish, u bilan muloqot qilish va undan o'rganish imkoniyatini berish (va nafaqat kattalardan);
- kattalar va bolalar o'rtasidagi o'zaro muloqotning dialogli shaklini ajratib ko'rsatish, bu bolalarning faolligi, tashabbuskorligi, kattalarga hurmat va ishonchini rivojlantirishni ta'minlaydigan ta'lim jarayonida etakchi sifatida;
- har bir bolaga qulaylik va muvaffaqiyat hissini beradigan bolalar jamoasini shakllantirish.

Bunday ish bolalarga 6-7 yoshdagi inqirozni og'riqsiz ravishda engishga, o'yindan yangi etakchi faoliyatga - ta'limga o'tishga yordam berish uchun mo'ljallangan. Hozirgi kunda kimdir tez-tez savolni eshitadi: bolani maktabga kim tayyorlashi kerak, boshlang'ich sinflarda muvaffaqiyatli o'qish uchun kim javobgar - ota-onalar, bolalar bog'chasi o'qituvchilari va o'qituvchilari, maktab? Hamma ota-onalar ham farzandi bilan o'qish uchun bo'sh vaqtga ega emaslar. Ba'zilar buni qanday qilib to'g'ri qilishni bilishmaydi. Bunday hollarda bolani tayyorlashni mutaxassislariga topshirish yaxshiroqdir. Bir nechta variant mavjud:

- ✓ bolani maktabdagi tayyorgarlik guruhiga yozish;
- ✓ xususiy o'qituvchining xizmatidan foydalanish;
- ✓ bolani bolalar bog'chasiga yozib qo'yish;
- ✓ bolalarni rivojlantirish markazlarini izlash.

Shunday qilib, bolalarni maktabga tayyorlashning maqsadi ta'lim faoliyatining har qanday o'ziga xos elementlarini o'zlashtirish emas, balki maktabda o'qish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdir.

Treningga tayyorgarlikning asosiy tamoyillari:

1. Rivojlanish, o'qitish va ta'limning birligi;
2. Bolalarning yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olish;
3. Integratsiyalashgan yondashuv;
4. Tizimli va izchil;
5. Variatsiya va dispersiya;
6. Ong va ijodiy faoliyat;
7. Ko'rinish;
8. Mavjudligi va etarliligi.

O'yin va samarali faoliyat bolaning etakchi faoliyati sifatida qaraladi.

Treningga tayyorgarlik ko'rishning asosiy vazifalari:

- sog'liqni saqlash va mustahkamlash;

- aqliy funktsiyalar va shaxs xususiyatlarini rivojlantirish;
- o'qishga tayyorgarlik va maktabda o'qitish o'rtasidagi uzluksizlikni ta'minlash.

Integratsiya quyidagi printsiplarga asoslanadi:

- ✓ san'atning barcha turlarini va turli xil badiiy-ijodiy faoliyat turlarini (o'yin, musiqa, badiiy nutq, teatr) birlashtirish, turli xil san'at turlarining ekspresivligi vositasida tasvirlangan obrazni tarbiyalash va tushunish uchun va qobiliyatlarni rivojlantirish uchun. go'zallarni anglash, ijodiy fikrlash;
- ✓ bolaning o'ziga xos vizual-majoziy xususiyatini hisobga olgan holda atrofdagi dunyo bilan munosabati;
- ✓ bolalar hayoti va uning atrof-muhitiga san'at va bolalar ijodiyoti asarlarini keng kiritish;

har xil ortiqcha yuklarni yo'q qilish maqsadida faoliyatni tez-tez va sezilmas o'zgarishi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida husnihat, rus-ingliz tillari, sport, applikasiyalar yasash, loy bilan ishlash va boshqa yo'nalishlarda ishlaydilar. Maktab yoshidagi bolalar ko'p narsaga qiziqadigan bo'ladilar. Bolalar muassasalarida maktab yoshidagi bolalar o'yinlar bilan, narsalarni yasash orqali va hokazolar bilan maktabga tayyorlanadilar. Bolalar maktabga borgach biroz qo'rquv va hayajonda bo'lishadi. Psixologlar bu haqida shunday deyishadi – —Maktabda noqulayliklarni his qilishda, zirikish paydo bo'ladi. Bunday oldini olish uchun birinchi navbatda maktabga moslashish kerak, muhitiga ko'nikma hosil qilish kerakl 6-7 yoshli bolalar asta sekin o'z faoliyatini baholashni shakllantiradi, bu uning faoliyati qanchalik muvaffaqiyatli ekanini, o'qituvchilar va atrof-dagilarning nuqtai nazarini baholashda tengdoshlari qanchalik muvaffaqiyatli ekanini tushunishiga bog'liq. Bu jarayonOila muhitiga ham bog'liq. Ruhiy muhiti sog'lom oila a'zosi bo'lgan bolaning birinchi marta maktabga borishi qanchalik hayajonli bo'lmasin bola uchun jiddiy qiyinchiliklar tug'diradi. Shunga qaramasdan bolaning psixologiyasini o'rganish kerak. Maktabda o'quvchi uyda ota-onalar bola bilan shug'ullansa, bolada ortiqcha stresslar bo'lmaydi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida hozirda maktab yoshidagi bolalar uchun yangi shart-sharoitlar yaratilmoqda. Kuchli pedagog va tarbiyachilar jalb qilinmoqda. Psixologlar ishlamoqda. Albatta, bundan ham bolalar psixologiyasi yanada chuqurroq o'rganiladi, ularni maktabga tayyorlash uchun yangi samarali metodlarni ishlab chiqariladi.

Xulosa qilib shuni aytamizki bolalar kelajagimiz ularni qancha erta tarbiyalab, savodxon qilsak, shuncha tez ko'nikma hosil bo'ladi va yangi sharoitlarga ko'nikuvchan bo'lib, biliml, intiluvchan bo'ladilar.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Jumayev M.E., Tojiyeva Z.G'. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. – T., 2012.
2. Jumayev M.E. Matematika o'qitish metodikasidan praktikum. – T., 2014.
3. Boshlang'ich ta'lim. 2010, № 2, 31-bet
4. Xalq ta'lim 2019. – № 4, 98-103-betlar
5. Murakkab masalali topshiriqlar. Boshlang'ich ta'lim, 2017. – № 2,
6. Boshlang'ich ta'lim, 2018. – № 10, 31-bet.

7. Bekboyeva N.I., va boshqalar Matematika darsligi. – T.: O‘qituvchi”, 2017.
8. Isoxakova N. Yozsin, chizsin boshimiz hisob bilsin boshimiz. Ma’rifat gazetasi, 2018, 9 aprel soni
9. Masharipova S., RAjabov R. Boshlang’ich ta’limning o’ziga xos xususiyatlari. Xalq ta’limi. – Toshkent: 2016. – №5
10. M.Divanova AI – Koshiyning «arifmetika kaliti» asari. // Xalq ta’limi. –Toshkent: 2016. – №3
11. Xolmurayeva I. Sodda va murakkab masalalar. // Boshlang’ich ta’lim. Toshkent: 2018. – №5
12. Qosimov G’, Qosimova M. Murakkab masala – topshiriqlar. // Boshlang’ich ta’lim. – Toshkent: 2017. – №2